

נוסיג, אלפרד (1864-1943)

(Alfred Nossig). סופר, פסל, הוגה דעות ציוני ופעיל בתחום הגירת יהודים, שהידרדר לשיתוף-פעולה עם השלטונות הגרמניים. נ' נולד בלבוב (Lvov), למד באוניברסיטאות אחדות מדעי טבע ורפואה, משפטים ופילוסופיה. בנעוריו נמשך להתבוללות בתרבות הפולנית, אך אחר-כך עבר למחנה הציוני. פעילותו של נ' היתה רבת פנים כאמן, אינטלקטואל ויוזם מפעלים ומוסדות בתחום ציבורי יהודי. הוא הצטיין בכשרונותיו ובשאיפתו לשפר את הדימוי והביטחון העצמי של היהודים, ועם זאת ניכרים המעברים החדים בדרכו של נ', חוסר יציבות ועקביות, הן בהשקפותיו והן בפעילותו המדינית. ב-1892 התגורר נ' בווינה, ב-1894 עבר לפריס וב-1900 לברלין, ומאז ישב בגרמניה.

כבר ב-1887, בהיותו בלבוב, כתב נ' קונטרס בפולנית בדבר פתרון בעיית היהודים, ובו צידד בהקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל. בראשית המאה ה-20 היה שותף ליוזמה להקים בית-ספר יהודי גבוה, וב-1904 נהיה לראש מרכז לסטטיסטיקה יהודית שהקים בברלין עם ארתור רופין ויעקב טהון. הוא התקרב ל'פארקציה הדמוקרטית' בתנועה הציונית, שבה מלא וייצמן תפקיד מרכזי ושנקטה עמדה אפוזיציונית להרצל. אך נ' שמר על עמדה עצמאית.

ב-1908 פרש נ' מהתנועה הציונית והקים את ה'ארגון להתיישבות יהודים' (AJKO). נ' פתח בפעולה פוליטית שתדלנית בקושטא ובלונדון למען הגירת היהודים, אך בימי מלחמת-העולם הראשונה נעשתה פעולתו זו בחסותה של גרמניה, ונ' אף ניסה להשיג מעין 'הצהרת בלפור' מתורכיה וממעצמות ה'מרכז'. נסיונותיו אלה נסתיימו בכישלון, נחשבו בעיני הציונים לפעולות חתירה עוינות, אך כנראה הגבירו את עמדותיו הפרו-גרמניות של נ', והוא התמיד בהן עד סוף חייו.

בראשית שנות ה-20 הופיע נ' בפולין לפי הזמנת השלטונות הפולניים וניסה לתווך בין מנהיגות הארגונים היהודיים ובין המדינה הפולנית החדשה. בעיני ראשי היהודים נחשב למייצג אינטרסים זרים, ואחר-כך נחשד כך גם בעיני הפולנים, ולמעורבותו לא היו תוצאות ממשיות.

זמן מה אחרי תחילת מלחמת-העולם השנייה, הופיע נ' בורשה, כנראה אחרי ששהה זמן קצר בפראג. בהיותו כבן 75 החל לעסוק, כנראה בהשראת השלטונות הגרמניים, בארגון ההגירה מפולין הכבושה. כבר ב-17 באוקטובר 1939 רשם אדם צ'רניאקוב ביומנו שביקר אצל ה'Tausendkünstler' (בעל אלף האמנויות) אלפרד נ', וב-9 בדצמבר ציין צ'רניאקוב שהגרמנים ציוו עליו 'לקבל לקהילה את ד"ר נ', כנראה לטיפול בענייני הגירה. אחר-כך היה נ' למנהל המחלקה לתרבות ואמנות ביוזנרט. ב-11 באפריל 1940 רשם צ'רניאקוב ש'נ' כותב אל השלטונות מכתבים שאין בהם צורך. מרשימותיו המאוחרות יותר משתמע כי נ'

הופיע מטעם שירותים גרמניים, כנראה הגסטפו. ב-17 במאי 1941 רשם צ'רניאקוב ביומנו ש'נ' הושלך אתמול החוצה בטרנספרשטלה (Transferstelle) [משרד גרמני מיוחד שהופקד על סדרי המעבר וצומת ההובלה ברכבת] בידי הגרמני (שטרייט). הוא התאונן עליהם במקום המתאים – והיום באה התגובה!

נ' הוצא להורג בידי ה'ארגון הלוחם' כנראה בסוף ינואר או בפברואר 1943. סביב הפרשה כיצד דן הארגון הלוחם את נ' למוות והוצאתו להורג נכתבו דברים רבים שאינם מבוססים. דמותו של נ' ומעשיו עוררו שימת-לב רבה. הלנה שרשבסקה, שכנתו של נ' בבית של עובדי היודנרט בשלב האחרון של קיום הגטו, העידה כי על דלת דירתו היתה כתובת שהאיש מוגן בידי הגסטפו. ברשימה שנמצאה בארכיון 'ענג שבת' והכוללת שמות של 13 יהודים שנורו בידי ה'ארגון הלוחם' נאמר על נ':

'... משתף פעולה אקטיווי עם הגרמנים (גסטפו) במוסרו להם מידע על החיים היהודיים. כאשר הוצא להורג נמצא בכיסו דין-וחשבון שנועד לגסטפו וענינו ה'אקציה' של ינואר 1943 ...'